

A gyepek jelentősége a Natura 2000 programban

Kárpáti László – Takács Gábor

Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság, Sarród
karpati@fhnp.kvvm.hu

ÖSSZEFOGLALÁS

Szerzők bemutatják a természetvédelem főbb jogforrásait az országos jelentőségű védett területektől a Natura 2000 területekre vonatkozó jogszabályokig. Bemutatják mindkét védett területfajta kiterjedését és megállapítják, hogy a Natura 2000 területek létrehozásával a védett területek aránya 9%-ról 21%-ra emelkedett Magyarországon. Hasonlóan ismertetik a Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság vonatkozó adatait is hangsúlyozva, hogy a védett területek nem fejeződhetnek be az országhatárnál, hanem folytatódniuk kell Ausztria és Szlovákia szomszédos részein is. Felhívják a figyelmet a gyepek természetvédelmi jelentőségére, a Natura 2000 programban betöltött szerepükre és a velük kapcsolatos jogi szabályozásra.

Kulcsszavak: Natura 2000, természetvédelem, gyepek, jogi szabályozás

SUMMARY

Legal background of nature reservation from areas with national significance to Natura 2000 network is presented. The proportion of nature reservation areas increased from 9% to 21% with the declaration of Natura 2000 network. Details are negotiated on Natura 2000 lands located on and around the Fertő-Hanság National Park. Necessity of collaboration in Natura 2000 actions is urged among Austrian, Slovakian and Hungarian areas located along the frontiers. The importance of grasslands in nature reservation is emphasised. Attention is drawn to the new legal regulation.

Keywords: Natura 2000, nature reservation, grasslands, legal regulations

Magyarország védett területei – nemzeti parkok, tájvédelmi körzetek és természetvédelmi területek – hazánk területének 9%-át teszik ki. E területeket több évtized alatt, főként a múlt század 70-es éveinek elejétől alakították ki. Minden országos jelentőségű védett természeti területet miniszteri rendelet (KVM, KTM, KöM, KvVM, stb.) vagy korábban OKTH rendelet hozott létre. Fenntartásukat, kezelésüket, védelmüket több jogszabály, elsősorban a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény biztosítja, nem téve különbséget jogi, hatósági értelemben a nemzeti parkok, a tájvédelmi körzetek és a természetvédelmi területek között.

Az Európai Unióhoz történő csatlakozásunkkal újabb természetvédelmi kategória jelent meg hazánkban, mert az Élőhelyvédelmi Irányelvnek (92/43/EGK) és a Madárvédelmi Irányelvnek (79/409/EGK) megfelelően hazánkban is kialakításra került a Natura 2000 területek hálózata. A Natura 2000 területek kialakításának szabályait az európai

közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) kormányrendelet szabályozza.

A Madárvédelmi Irányelv, mint az Európai Unió első természetvédelmi jogszabálya 1979-ben jelent meg. Az irányelv célja a tagállamok területén előforduló összes madárfaj védelme. Az irányelv további célja különleges madárvédelmi területek kijelölése az első mellékletben felsorolt veszélyeztetett madárfajok védelme érdekében.

Az Élőhelyvédelmi Irányelv jóval később, csak 1992-ben született meg. Az élőhelyvédelmi irányelv a többi veszélyeztetett állatfaj, a növényfajok, illetve ezek természetes élőhelyének védelmét hivatott biztosítani. A madárvédelmi irányelvhez hasonlóan az élőhelyvédelmi irányelv is előírja a területkijelöléseket, mégpedig a különleges természet-megőrzési területek hálózatát (Demeter, 2002).

A két irányelv alapján kijelölt területek alkotják az európai jelentőségű területek ökológiai hálózatát, amely a Natura 2000 nevet kapta. A két irányelv alapján kijelölt területek jelölési folyamata között alapvető különbség, hogy a „madárvédelmi területek” esetében a tagország saját hatáskörében jelöli ki a területeket, míg az Élőhelyvédelmi Irányelv alapján kijelölt területek esetében az Európai Tanács elfogadása szükséges.

A hazánkban kialakított Natura 2000 területek részben átfedésben vannak a korábban létrehozott országos jelentőségű védett területekkel, de jelentős a korábban semmilyen védelemben nem részesült területek aránya is. A Natura 2000 területek kialakításával a valamilyen szintű természetvédelmi oltalom alatt álló területek aránya hazánkban 9%-ról 21%-ra emelkedett (1., 2. ábra, 1., 2. táblázat).

1. táblázat

Egyedi jogszabállyal kihirdetett védett természeti területek Magyarországon

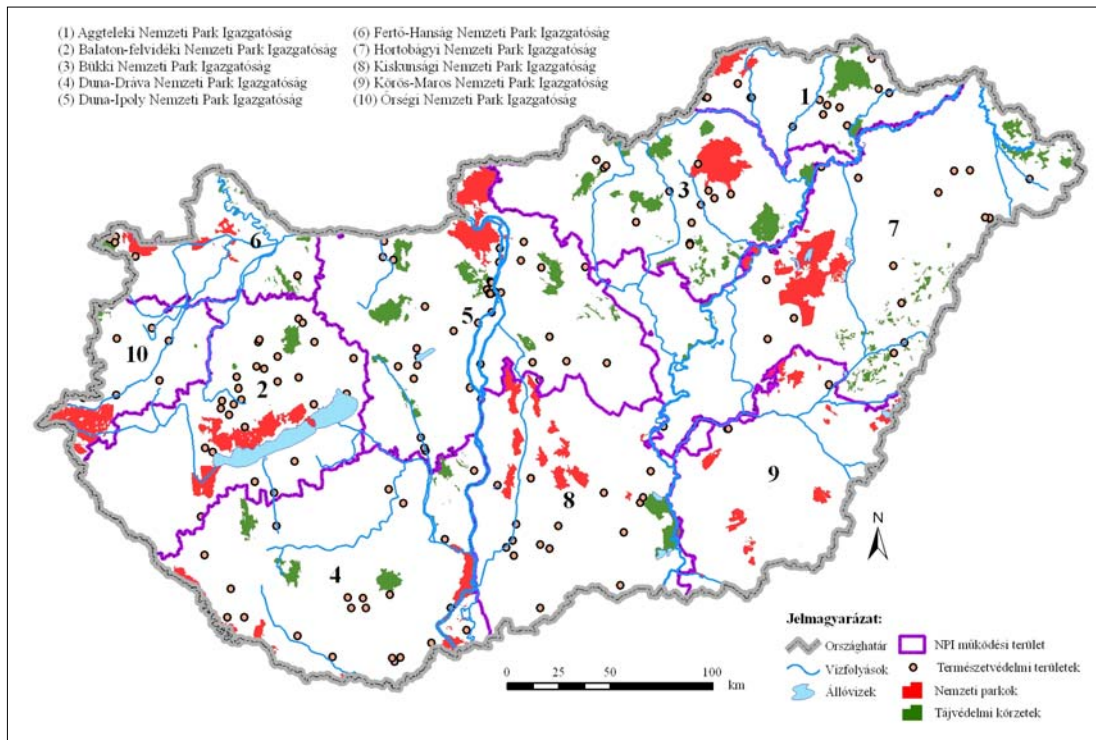
Védett természeti terület típusa(1)	Darab(2)	Terület (ha)(3)
Nemzeti park(4)	10	485.806
Tájvédelmi körzet(5)	37	325.938
Term. védelmi terület(6)	162	30.770
Összesen(7):	209	839.031

Forrás: www.termeszetvedelem.hu (Állapot: 2007. december 31.)

Table 1: Protected areas by law in Hungary

Type of protected areas(1), number(2), area (ha)(3), natural park(4), nature reservation area(5), nature reservation land(6), total(7)

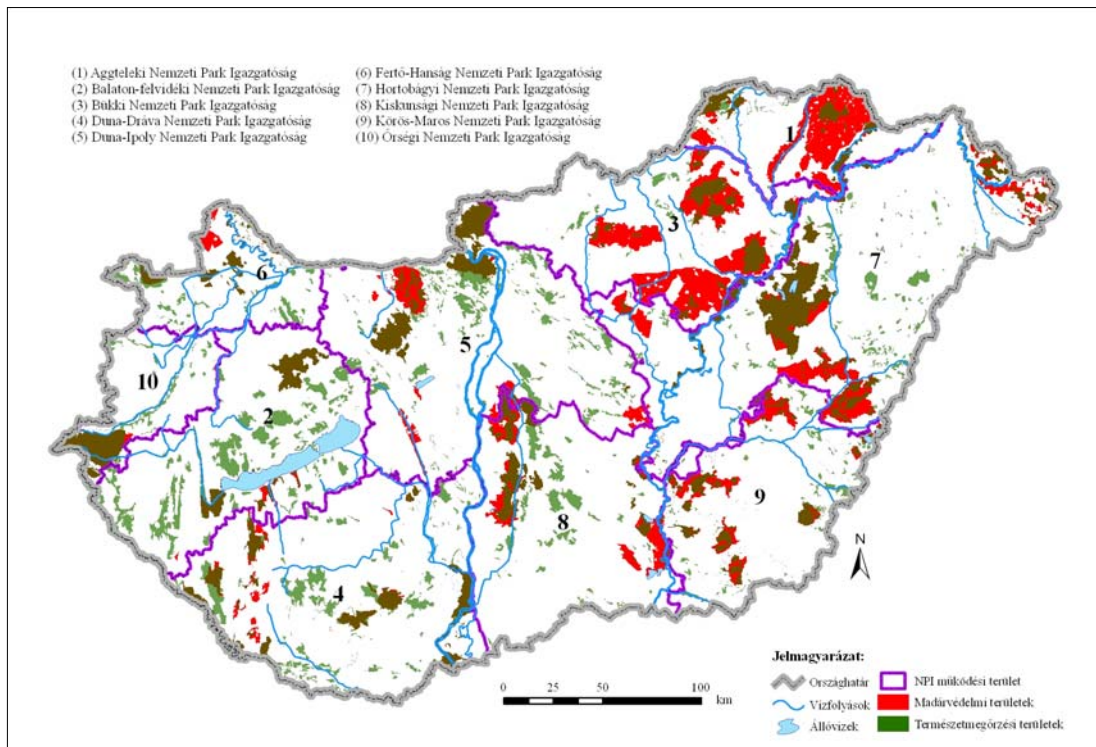
1. ábra: Egyedi jogszabállyal kihirdetett védett természeti területek Magyarországon

Forrás: Természetvédelmi Információs Rendszer

Figure 1: Protected areas by individual law in Hungary

2. ábra: Natura 2000 területek Magyarországon

Forrás: Természetvédelmi Információs Rendszer

Figure 2: Natura 2000 areas in Hungary

2. táblázat

Natura 2000 területek Magyarországon

	Száma(1)	Terület (ha)(2)	%
Madárvédelmi területek(3)	55	1.350.000	14%
Természetmegőrzési területek(4)	467	1.400.000	15%
Natura 2000 területek(5)		1.968.000	21%

Forrás: www.termeszetvedelem.hu (Állapot: 2007. december 31.)

Table 2: Natura 2000 areas in Hungary

Number(1), area (ha)(2), bird protection area(3), nature reservation land(4), Natura 2000 land(5)

A Nyugat-Dunántúl természetvédelmét az Európai Unióban nem lehet a szomszédos ausztriai és szlovákiai területek hasonló védettsége nélkül elképzelni. A védett területeknek folytatódniuk kell a határ túloldalán, hiszen ugyanazon, összefüggő élőhelyekről van szó.

A 90-es években e szemléletnek megfelelően alakítottuk ki a Fertő-Hanság-Neusiedlersee-Seewinkel nemzeti parkokat, a kőszegi Irottkő-Geschriebenstein és az Őrség-Raab-Goricko natúrparkokat. (Sajnos Szlovákiával a Duna egyoldalú elterelése miatt, ezen a szakaszon a természetvédelmi együttműködés csak most van szerveződőben.)

A fenti alapelv különösen érvényes kell legyen a Natura 2000 területekre, hiszen ezek már nem csak az országok saját értékei, hanem európai, közösségi természetvédelmi kincsek is egyben.

Ha összehasonlítjuk a Kisalföld hazai része és a szomszédos, ausztriai Burgenland természetvédelmét, a következő képet kapjuk:

- Mindkét területen komoly értéket képviselnek: a Fertő-tó és környéke, a Lajta-mészki hegyek és dombok, a túzok élőhelyeket jelentő síkságok, s az alpokalji már középhegységnek tekinthető lombdők.
- Győr-Moson-Sopron megye 11%-os, míg Burgenland 17%-os védettséggel rendelkezik.
- A nálunk ismert természetvédelmi jogi szabályozással szemben Ausztriában a nemzeti parkról külön törvény intézkedik.
- Ausztriában a Natura 2000 program mintegy 5 éves előkészítés során valósult meg, hathatós politikai és agrár-kamarai támogatással. Különösebb ellenérzést a gazdálkodókban ez az uniós törekvés nem váltott ki. A tulajdonosok ettől újabb támogatási lehetőségeket várnak. Az így bővülő védett terület összes kiterjedése a tartomány 27%-a.
- Az előzőekben vázolt pozitív tulajdonosi hozzáállást elősegítették a következők: évek óta folytatott zöld ugar akció, kiszámítható és pontos agrár-környezetvédelmi ill. területalapú támogatás. A kifizetéseket elősegíti a tartomány által létrehozott „Ökopull” alapítvány.

A létrehozott Natura 2000 területek magukba foglalják a már védett területek 95%-át, s a határ mentén illeszkednek a hasonló ausztriai területekhez (3., 4. ábra, 3., 4. táblázat).

3. táblázat

A Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság működési területének jellemzői

	Terület(1)	%
Illetékességi terület(2)	409.519	100%
Országos jelentőségű védett(3)	47.324	11%
Natura 2000 terület (nem védett)(4)	41.296	10%
Natura 2000 terület összesen(5)	87.593	21%
Érintett települések száma(6)		145

Forrás: Takács, 2008

Table 3: Some figures on Fertő-Hanság National Park

Land category(1), area (ha)(2), area with national significance(3), Nature 2000 (no reservation)(4), Nature 2000 in total(5), settlements affected(6)

4. táblázat

A Natura 2000 területek a Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság működési területén

Azonosító(1)	Név(2)	Terület (ha)(3)	Típus(4)
HUFH10001	Fertő-tó	8703,86	KMT
HUFH10004	Mosoni-sík	13208,96	KMT
HUFH30004	Szigetköz	17184,85	KMT
HUFH30005	Hanság	13557,42	KMT
HUDI20001*	Ácsi-gyeppek	6,99	KjTT
HUFH20001	Rábaköz	6143,25	KjTT
HUFH20002	Fertő-tó	11315,97	KjTT
HUFH20003	Fertőmelléki dombosor	2540,47	KjTT
HUFH20006	Dudlesz-erdő	1092,66	KjTT
HUFH20007	Péri repülőtér	213,96	KjTT
HUFH20008	Pannonhalmi-dombság	7554,92	KjTT
HUFH20009	Gönyüi homokvidék	2021,77	KjTT
HUFH20010*	Répcse-mente	746,75	KjTT
HUFH20011*	Rába	4379,37	KjTT
HUFH20012	Soproni-hegység	5331,46	KjTT
HUFH20013	Határmenti-erdők	2246,97	KjTT
HUFH30004	Szigetköz	17184,85	KjTT
HUFH30005	Hanság	13557,42	KjTT

Forrás: Takács, 2008

*A megjelölt Natura 2000 területek egy része más nemzeti park igazgatóság működési területén található. A megadott területadatok kizárólag a Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság működési területére vonatkoznak. KMT=különleges madárvédelmi terület; KjTT=kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület(5)

Table 4: Natura 2000 areas on Fertő-Hanság National Park Code(1), name of area(2), area (ha)(3), type(4), One part of marked Nature 2000 area belongs to the directorate of another national park. Area given in the table belongs to the Directorate of Fertő-Hanság National Park. KMT=Important bird reservation area, KjTT=Important nature reservation area(5)

A természetvédelmi civil szervezetekkel (WWF, MME) közösen több rendezvényt tartottunk a Natura 2000 területekről, ill. ezek jogi szabályozásáról az érintett térségek központjaiban. Különösebb tiltakozást eddig nem tapasztaltunk.

A gazdálkodókkal úgy a napi tevékenység, mint a különböző támogatások elnyerésének segítése területén sok kapcsolatunk van.

Ezt alapozzák meg a természetvédelmi vagyonkezelés terén elért eredményeink, úgy mint

- a területeink és az általunk értékesített termények bio-minősítése,
- természetkímélő vad-, hal-, nád-, erdő-, valamint gyepgazdálkodás kialakítása,
- közösen elnyert pályázatok.

Mivel a hazánkban védett élővilág jelentős része a gyepekhez kötődik (Kárpáti, 1999, 2001), a Natura 2000 területeknek kiemelkedő jelentősége van a füves élőhelyek körében (5. táblázat). A gyepek használatának lehetőségeit és szabályait jogszabályok határozzák meg.

A természetvédelmi fenntartás-kezelés főbb jogszabályai:

- 1996. évi LIII. tv. a természet védelméről
- 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről
- 269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet a NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól
- 13/2001. (V. 9.) KöM rendelet a védett és a fokozottan védett növény- és állatfajokról, a fokozottan védett barlangok köréről, valamint az Európai Közösségben természetvédelmi

szempontból jelentős növény- és állatfajok közöttételéről

- 67/1998. (IV. 3.) Korm. rendelet a védett és fokozottan védett életközösségekre vonatkozó korlátozásokról és tilalmakról

5. táblázat

Natura 2000 területek művelési ág szerinti összetétele a Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság működési területén

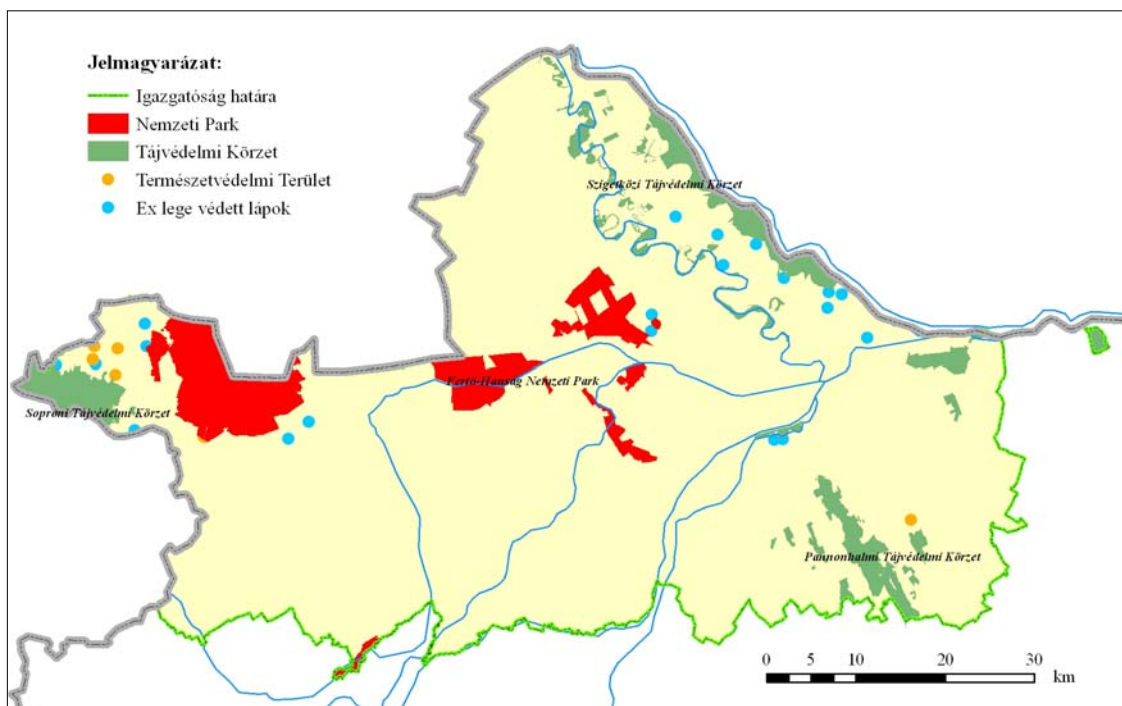
Művelési ág(1)	Terület (ha)(2)	%
Szántó(3)	17282	20
Gyep(4)	12776	15
Szőlő(5)	300	0
Kert(6)	8	0
Gyümölcsös(7)	206	0
Nádas(8)	7193	8
Halastó(9)	411	0
Erdő(10)	37439	43
Kivett(11)	11978	14
Összesen(12)	87593	100

Forrás: Takács, 2008

Table 5: Land use systems of Natura 2000 areas on Fertő-Hanság National Park

Land use systems(1), land area (ha)(2), arable(3), grassland(4), grapes(5), garden(6), orchard(7), reed(8), fishpond(9), forests(10), non-productive(11), total(12)

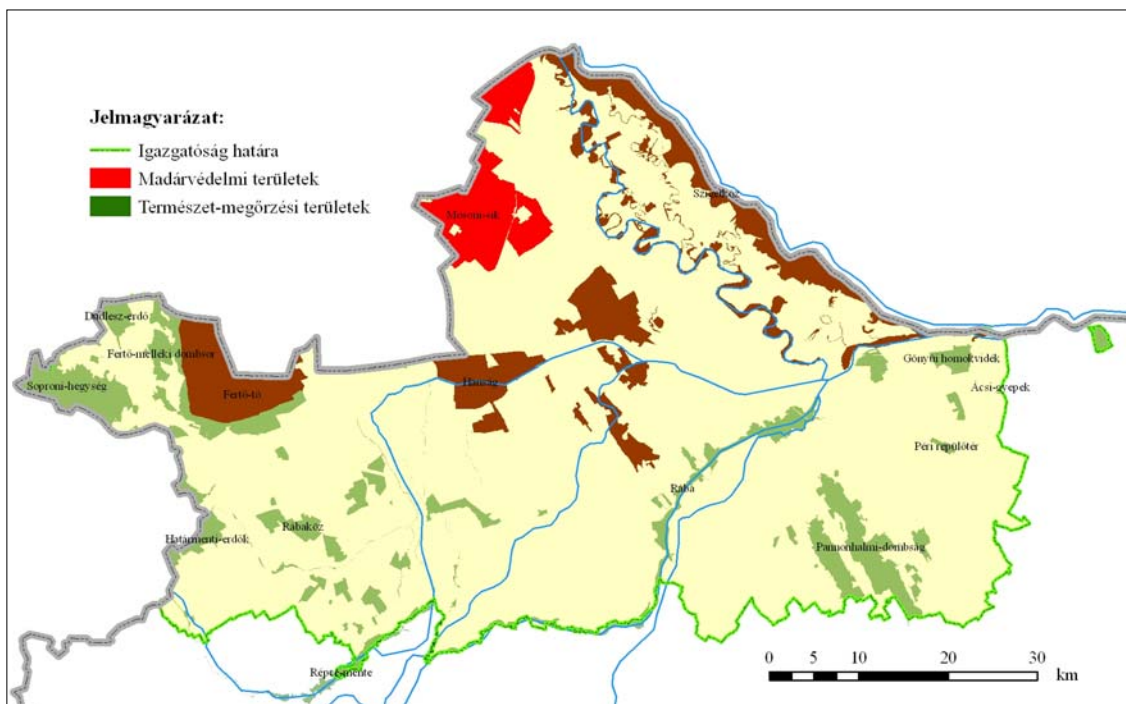
3. ábra: Országos jelentőségű védett természeti területek a Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság működési területén

Forrás: Természetvédelmi Információs Rendszer

Figure 3: Nature reservation areas of national significance on Fertő-Hanság National Park

4. ábra: A Natura 2000 területek típusa a Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság működési területén

Forrás: Természetvédelmi Információs Rendszer

Figure 4: Types of Natura 2000 areas on Fertő-Hanság National Park

IRODALOM

- Demeter A. (szerk.) (2002): Natura 2000 – Európai hálózat a természeti értékek megőrzésére. ÖKO Rt. Budapest
- Kárpáti L. (1999): Természetvédelem a vidékfejlesztésben. In: Nagy G.-Vinczeff I. (szerk.) (1999): Agroökológia-Gyep-Vidékfejlesztés, 29-33. Debreceni Agrártudományi Egyetem Mezőgazdaságtudományi Kar. Debrecen: 29-33.
- Kárpáti L. (2001): A gyep természetvédelmi jelentősége. In: Nagy G. et al. (szerk.) (2001): Gyepgazdálkodásunk helyzete és kilátásai: 57-60. Debreceni Egyetem Agrártudományi Centrum Agrárgazdasági és Vidékfejlesztési Intézet. Debrecen: 57-60.
- Takács G. (2008): A Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság természetvédelmi jelentőségű területeinek fontosabb adatai 2008. Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság, Sarród
- Természetvédelmi Információs Rendszer: www.termeszetvedelem.hu